Ovidius la Tomis: satul global şi vocile exegezei actuale

Sabina FÎNARU
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
sab59ina@yahoo.com

Abstract: Our paper *Ovidius at Tomis: The Global Village and the Voices of the Contemporary Exegesis* presents the project *The Revenge of Barbarians. 2000 Years without Ovidiu at Tomis*, coordinated by Dorin Popescu. We consider that the project, an anthology of "essential" texts, presents a local and chronological image of the *Ovidius* cultural construct, which enlarges its limits towards more distant cultural spaces from Romania and Italy. Our analysis takes into consideration the contributions of the most important classicists, exegetes and historians who use different perspectives and methods in interpreting the opera and the ovidian artistic personality, emphasizing their influence on European thinking and sensitivity, arts and fiction. Recontextualization in critical discourses contributes to the problem of ovidic artistic representation and the relationship between reality, history and (self)fiction, highlighting the dynamic connection between paradigms of antiquity and postmodernity.
Key-words: *Ovidius, Tomis, history, fiction, critical perspectives, postmodernity.*

La 2000 de ani de la „marea trecere" a sulmonezului Ovidius de pe ţărmul Pontului Euxin, opera şi personalitatea sa artistică sunt încă subiecte de controversă ştiinţifică ori surse de inspiraţie pentru creaţia din toate artele; ele reprezintă ipostazieri tipice pentru confruntarea dintre libertatea creatoare cu puterea politică, iar această situaţie tragică, transfigurată în operă, a căpătat anvergura unui mit literar. La 2000 de ani de la trecerea sa pe ţărmul Tomisului, este justificată întrebarea care este stadiul receptării lui în România actuală, la care vrea să răspundă proiectul *Răzbunarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis* prin antologarea exegezei contemporane [Popescu, Franga, 2017: 903][1].

[1] Volumul este rodul unui proiect al lui Dorin Popescu, care propune revigorarea exegezei ovidiene post-monografice în România; dedicat poetului Ovidius, el este „un semn al străduinţei de convertire a *solitudinii* sale culturale în *solidaritate*"; în acest scop, textele antologate ale celor peste 80 de contributori sunt organizate pe criteriul paradigmei temporale; în capitole distincte, apar vocile trecutului, ale prezentului şi şi ale viitorului, toate la un loc formulând „o scrisoare colectivă" de omagiere a poetului, care are ca miză majoră o „semiozã colectivă", în care „toate contribuţiile… au importanţă simbolică egală", realizând o „fotografie narativă a Tomisului ovidian", „o carte-document a Tomisului". Coordonatorul proiectului structurează volumul în trei părţi: **I. Vocile trecutului**; **II. Vocile prezentului**: II.1. *Vocile exegezei*, II.2. *Vocile culturii*, II.3. *Vocile cetăţii*, II.4. *Prieteni de departe*; **III. Vocile viitorului**. Criteriul secundar, de organizare internă a capitolelor, este mai lax, prin amestecul de genuri discursive, de tematică şi stil şi prin diferenţele de amploare textuală şi de anvergură personală a autorilor.
I. *Vocile trecutului* cuprind cuvântări publice (Petru Vulcan), interpretări istorice şi juridice ale cauzelor relegării poetului la Tomis (Carol Blum), eseuri comparatiste asupra creaţiei ovidiene din perioada romană şi cea tomitană (Grigore Sălceanu), iar tragicul său destin, asemănat cu cel al lui Socrate, este considerat important „ca prim act de contopire a sufletului dac cu cel latin", Ovidiu fiind „cel dintâi mare poet al românilor" ([sic!] Puiu Enache). Între

BDD-A30187 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:08 UTC)

Vocile exegezei sunt reprezentate de clasicişti de prestigiu, ca Liviu Franga, Mihaela Paraschiv, Ioana Costa, Ştefan Cucu, exegeţi de marcă – Mircea A. Diaconu, Iulian Boldea, Adrian Dinu Rachieru, Ilie Luceac, ori istorici ca Ioan Aurel Pop; acestora li se alătură personalităţi ale lumii academice din Italia, ca Paolo Fedeli, Grazia Maria Masselli, Rosalba Dimundo, Raffaele Giannantonio. Perspectivele de interpretare (de factură juridică, istorică, estetică, filologică, teoretică, critică sau comparatistă) se completează reciproc, iar vocile interpreţilor români (de pretutindeni) şi străini se orchestrează coerent în contrapunct.

Paginile semnate de mari clasicişti români ne determină să reflectăm, încă o dată, la raportul dinamic dintre paradigmele antichităţii clasice, modernităţii şi postmodernităţii şi la caracterul supra-temporal al valorilor ca temei al salvării spirituale şi morale a culturii şi civilizaţiei europene. Printr-o lectură de profunzime, de factură post-structuralistă şi deconstructivistă, Liviu Franga propune în *„Poemul posibil": Poemul pe care Ovidiu nu l-a scris niciodată* o ipoteză critică în răspăr cu exegeza anterioară; analizând elementele de discontinuitate discursivă din elegiile tomitane, el reconfigurează *urmele* unui poem în care poetul nu îşi declară „groaza, ci mulţumirea, chiar satisfacţia – că trăieşte. Inclusiv la Pont." [Popescu, Franga, 2017: 81]

Demolarea idolilor, răsturnarea valorilor instituite, pluralitatea căilor de acces către sensul vieţii şi al operei sunt *strategii* care aparţin deopotrivă literaturii şi criticii actuale; ele migrează de la una la alta, în comuna căutare a izvorului de umanitate în haosul vieţii reale sau ficţionale, cu încercările ei superficiale sau esenţiale. Metamorfoza, principiu pitagoreic al întregii existenţe, asumat de Ovidiu în creaţia sa romană, devine deopotrivă principiu al *poieticii* tomitane şi al criticii literare, care trasează drumul poetului către sine, drum al rostirii interioare a unei experienţe radicale, a cărei intensitate a avut un efect de ecou dincolo de milenii. Marin Mincu şi-a construit romanul *Moartea la Tomis. Jurnalul lui Ovidiu* pe o ipoteză asemănătoare; în interpretarea sa, *Marin Mincu şi revanşa barbarilor*, Mircea A.

---

vocile trecutului se află câteva fragmente din traduceri (Traian Lazarovici) şi din opere literare inspirate de poet, aparţinând scriitorilor Titus Cergău, Paul Miron şi Marin Mincu, al cărui roman ca fals jurnal ovidian va constitui obiectul exegezei din partea a doua, precum şi un text al lui Dorin Popescu, *Noi exiluri la Tomis*.

Cel mai consistent din volum este primul subcapitol din partea a doua, II.1. *Vocile exegezei*, care ocupă aproape jumătate din paginile cărţii (400 de pagini); el ar fi putut constitui singur un prim tom al acestei antologii (cu minime ajustări), în care antologatorul renunţă la criteriul secundar de organizare a capitolelor, cel al originii şi cel al distanţei din (sub)capitolele I, II.2, II.3, II.4., III.

Textele cu caracter literar domină subcapitolul II.2. *Vocile culturii*, unde şi Dorin Popescu publică un *Poem către Ov, poemul „răzbunării"*, afirmând cu patos elegiac substratul etic al culturii tomitane post-ovidiene şi cel poetic al existenţei. Publică aici Ion Moiceanu, Ioan-Mircea Popovici, Rodica Maria Popescu, Ananie Gagniuc, Taner Murat.

II.3. În *Vocile cetăţii*, Ştefan Cucu se referă la contribuţiile constănţene la evocarea personalităţii lui Ovidiu, Constantin C. Daba rememorează întâlnirea sa cu mari clasicişti români (precum N. I. Barbu, Petru Creţia, Al. Graur, Aram Frenkian), Silvia Leucă prezintă traduceri şi prelucrări româneşti ale scrierilor ovidiene, iar Ionel Alexe - Fondul de carte Ovidiu în colecţiile bibliotecii constănţene; o serie de texte evaluează importanţa unor proiecte trecute sau viitoare dedicate poetului (Aurel Papari: *Omagiu şagunist poetului latinităţii noastre*, comparat, în alt articol, cu Sf. Apostol Andrei; Dorin Popescu: *Tomitanilor: să-i redăm poetului casa!* şi *După 2000 de ani, în Tomisul părăsit de Ovidiu. 5 proiecte urgente pentru cultura tomitană*; Victor Ciupină: despre înfrăţirea oraşelor Constanţa şi Sulmona); tot aici, sunt integrate şi câteva exegeze ale operei lui Ovidiu (Tanţa Nanu, Mariana Giurcă, Gabriel Mitroi). Sunt prezenţi cu articole şi: Cristina-Maria Ivan, Olga Duţu, Daniel Mihai, Victor Crăciun, Mitică Iosif, Nicoleta Iosif, Octavian-Eugeniu Manu, Dorina Popescu.

II.4. *Prieteni de departe* sunt scriitori şi profesori din ţară, prezenţi cu texte literare, eseistice şi exegetice: Cornel Niculae, Dumitru Brăneanu, Viorel Savin, Zinica Ionescu, Mihaela Nicolae, Dorica Coca, Georgeta Cozma, Veronica Radu, Ina Stincă, Cristina Zderea, Calistrat Costin, Liviu Ioan Stoiciu.

III. *Vocile viitorului* sunt vocile elevilor, câştigători ai unor premii literare, îndrumaţi, cei mai mulţi, de doamnele profesoare Silvia Leucă şi Daniela Varvara din Constanţa: Roxana-Elena Cristea, Cristina Danovschi, Andreea Bianca Ceoară, Teodora Roxana Roşu, Georgiana Stoica, Ana Maria Mâniosu, Alexandru Popp şi Ovidiu Achim.

BDD-A30187 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:08 UTC)

Diaconu extinde problematica tematică, a toposului sacru dezirabil din roman, către cea a identităţii individuale şi colective; iar concluzia sa este că miza romanului este „să transmită ceva europenilor despre români (şi despre România profundă) printr-un artificiu istorico-narativ provocator." [Popescu, Franga, 2017: 99]

Destinul istoric al poetului are un caracter exemplar pentru existenţa umană supusă „terorii istoriei" din toate timpurile, de aceea s-a impus în conştiinţa posterităţii cu forţa unui mit livresc. În discursul său prefaţial, *Tomis după Tomis. Forţa erorii*, Liviu Franga subliniază faptul că Ovidius este unicul poet latin care a transpus în universul poeziei trăiri provocate de traume, de ruperea de propria condiţie ontologică prin „forţa erorii". Eroarea augustană leagă însă poetul damnat de „fiinţa unui viitor nou ethnos", care ne face implicit „şi fii ai lui Ovidius" [Popescu, Franga, 2017: 16]. În această calitate, se impune aproape ca o fatalitate numărul urmaşilor săi care au avut o soartă asemănătoare, de la Dimitrie Cantemir la Ion Heliade Rădulescu, de la Bogdan Petriceicu Hasdeu la Mircea Eliade. Despre *Dumnezeu s-a născut în exil* scrie şi Iulian Boldea care observă, dincolo de corespondenţele exterioare, tematico-biografice, dintre Ovidiu şi Vintilă Horia[2], o dimensiune parabolică autoreferenţială a romanului: „Aflat la limita dintre istorie şi ficţiune, dintre mit şi realitate, personajul lui Vintilă Horia trăieşte, cu patos reţinut, o experienţă a rememorării şi evaluării propriei opere şi propriului destin."[3] [Popescu, Franga, 2017: 146]

Valoarea etică a cercetării ştiinţifice, aflate în slujba apropierii de adevărul creatorului şi al operei sale, a cărei exersare devine vocaţie axiologică, implicând o transmutare a emoţiei în luciditate simpatetică, rigoare şi spirit critic, o demonstrează cu asupra de măsură câteva studii. Un prim reper este textul Ioanei Costa, care analizează epistolele lui din perspectiva *Epistolografiei poetice*, definindu-le prin mărcile stilistice şi elementele autoreferenţiale raportate la genul, specia şi tradiţia literară cărora le aparţin. Referindu-se la cauzele relegării la Tomis, Mihaela Paraschiv realizează o *Defensio Ovidiana sub specie aeternitatis* (ecou al apologiei platoniciene pentru Socrate), într-un discurs riguros, sobru, clar, dens şi elegant, model de analiză tabulară a scrisorilor lui Ovidius, puse în relaţie cu texte teoretice de factură retorică şi juridică, cu informaţii istorice din antichitate şi cu exegeze moderne, pentru a-şi susţine ipotezele şi a-şi afirma opiniile despre această eroare. Pentru mine, această metodă de lectură complexă, interdisciplinară, este la fel de seducătoare ca aceea în filigran a lui Liviu Franga şi se înrudeşte îndeaproape cu aceea a lui Ioan Aurel Pop; articolul său, *Ovidiu şi barbarii din Pont*, circumscrie versurile poetului cu precizie de miniaturist în contextul etnic, istoric, geografic şi cultural în care a trăit Ovidius, oferind un motiv de reflecţie asupra destinului istoric şi cultural al omului şi popoarelor în mijlocul cărora a trăit: „Cucerirea acestui pământ de către armata romană s-a împletit în *Romania* danubiană cu una spirituală, a cărei întruchipare este poetul rămas în Pont, ca etern simbol al Romei, Publius Ovidius Naso. El este romanul care a învăţat getica, în vreme ce geţii sunt *barbarii* care au învăţat latina şi s-au înnobilat pentru vecie cu moştenirea clasicismului roman". Asumându-şi integral această *lectio*, la sfârşitul excursului său Ioan Aurel Pop ne invită la un ospăţ rafinat al cunoaşterii sale, transpusă în formă poetică: propria sa traducere liberă, cu rimă, a versurilor 73-76 din *Tristele*: „Eu zac sub astă piatră,

[2] Despre aceste probleme, vezi studiul lui Adrian Dinu Rachieru, *Proba exilului şi „febra Ovidiu" (Vintilă Horia vs. Ovidiu)*. Au mai semnat articole în această parte Ionela Cuciureanu, Viorica Lascu, Tudor Nedelcea, Mariana Cojoc, Viorica Stan, Florin C. Stan, Ana-Maria Răducan, Stoica Lascu, Claudia Georgiana Mihail, Dorin Popescu, Aurelia Lăpuşan, Anastasia Dumitru, Silvia Leucă, Zinica Ionescu, Carmen Florescu şi traduceri ale textelor italiene: Ştefania Mincu, Simona Maria Marinoiu, Bianca Ibadula.

[3] *O parabolă a exilului interior*.

BDD-A30187 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:08 UTC)

Ovidiu, cântăreţul/ Iubirilor suave, care-am plătit greu preţul/ De treci pe-aici, dacă-ai iubit din plin,/ Te roagă pentru el, să-i fie somnul lin." [Popescu, Franga, 2017: 140]

Galeria marilor clasicişti şi exegeţi din mediul academic ar fi putut câştiga şi mai mult în anvergură prin prezenţa strălucitului clasicist, critic şi istoric literar, traducător şi poet, Traian Diaconescu; domnia-sa a publicat din 2017 încoace numeroase, diverse şi valoroase studii de istoria mentalităţilor şi comparatism (între Ovidius şi autori latini şi români), de estetică, poetică, stilistică, precum şi traduceri şi peste 130 de micropoeme dedicate lui Ovidius[4]; simplificând, putem spune că literatura română îi datorează nu doar întâlnirea cu mari scriitori latini (de la Cicero şi Cato la Seneca, P. Syrius şi Apuleius, până la poeţii post-clasici şi autori creştini), ci şi cea cu scriitorii de expresie latină (Nicolae Spătaru Milescu, Petru Movilă, M. Graziani, I. Sommer, M. Bandini), ori traducerea marilor balade populare şi a poeţilor români în metru original (de la *Miorița* şi *Meşterul Manole* la volumele dedicate lui Eminescu, Macedonski, Bacovia, Blaga şi Arghezi); istoricii îi datorează accesul la numeroase documente din perioada medievală, inclusiv la corespondenţa de la curtea lui Ştefan cel Mare, istoria limbii – studii de referinţă despre etnogeneza poporului român, iar critica şi istoria literară – erudiția rafinată de sensibilitatea şi raţiunea unui umanist în comentariile sale asupra marilor autori.

Revenind, constatăm funcţia modelatoare a cercetării literaturii ovidiene asupra gândirii şi sensibilităţii intelectuale europene; numeroase contribuţii ale exegeţilor italieni şi români sunt în relaţie dialogică şi de complementaritate; ea se datorează fie opţiunilor tematice ori afinităţilor de viziune asupra textelor analizate, fie structurării argumentaţiei în discursul ştiinţific ori mizelor cercetării. Astfel, aidoma lui Ioan Aurel Pop, Paolo Fedeli priveşte opera tomitană ca expresie a metamorfozei unui poet latin, pentru care poezia era singura modalitate de recuperare a Romei, într-un poet get, pentru care poezia devine temeiul existenţei sale pe pământul dobrogean şi totodată o metaforă a transformării sale interioare [Popescu, Franga, 2017: 140][5].

Cunoaşterea clasicismului îndeobşte vădeşte a avea un rol socio-cultural integrator, implicând deopotrivă reconectarea la textele teoretice fundamentale ale antichităţii şi recursul la cele mai moderne perspective de abordare care să problematizeze, în cazul de faţă, însăşi reprezentarea artistică şi relaţia dintre realitate, istorie, ficţiune şi autoficţiune, ori trangresia vieţii în text şi a textului în realitate. Studiul comparatist al Graziei Maria Masselli, *Invectiva contra inimicumsuum: Ovidio da Tomi*, analizează din perspectivă retorică poemul ovidian *Contra lui Ibis*, situându-l în ansamblul tradiției literare cu caracter polemic, definită în tratatele antice prin trăsături specifice (vocabular, ton, conţinut, funcţie, intenţionalitate, mijloace, strategii de persuasiune etc.). Autoarea demonstrează trăsăturile invectivei oratorice şi definirea ei „ca schemă teoretică fixă şi repetitivă" (W. Süss), analizând descrierea negativă, procedeele oratorice folosite în poemul ovidian scris la Tomis şi tehnicile textuale ale autorului creştin Tertulian pentru realizarea acesteia. Concluzia sa este că, deşi virulenţa limbajului este o trăsătură comună acestor două tipuri de discurs aparţinând celor doi autori, Ovidiu utilizează invectiva ipocrit, în scop persuasiv,

[4] În anii de referinţă, a tradus pentru prima dată în limba română poemele: *Nux*, *In Ibin*, *Consolatio ad matrem Livia* şi a publicat studiile şi articolele: *Epitaful lui Ovidius şi structura epitafurilor marilor poeţi latini; Afinităţi elective: Nicolaus Olahus şi Ovidius*; *Ovidius: Mitul lui Orfeu – arta literară şi ideologia augustană*; *George Călinescu şi Ovidius*; *Ovidiu şi Brâncuşi. Configuraţii mitice şi transfigurări artistice*; *Ovidiu la Tomis. Enigma relegării şi metamorfozele poeziei*; *„Ars Amandi": conformism şi nonconformism politic*; *Ovidius. De la semn la metasemn în „Tristia"*; *Ovidius. Viziune estetică barocă în „Metamorfoze"*; *Arta comparaţiei narative în „Metamorfoze"*; *Parodii mitologice la Ovidius şi Prudentius*. [vezi „Vitraliu", nr. 46, 47 din 2017 şi 48 din 2018].

[5] *Ovidio a Tomi: metamorfosi negate e metamorfosiriuscite*.

BDD-A30187 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:08 UTC)

în timp ce Tertulian o foloseşte cu o uşoară detaşare, avându-şi sorgintea în atitudinea creştină, a cărei toleranţă se raportează la termenul *misericordia* [Popescu, Franga, 2017: 123]. Pe de altă parte, Estela Antoaneta Ciobanu îşi fundamentează teoretic lucrarea *Can the Barbaria Talk Back? Arachne, Philomela, Echo, and the Disowning of Women's Voice in the Maze of (Fe)male Auctoritas*, asumându-şi perspectiva feministă de interpretare a câtorva dintre miturile transfigurate de Ovidius în *Metamorfoze*.

Receptarea critică reflectă şi trăsături ale gândirii şi discursului postmodernist, sensibilitatea sa transgresivă, care umple lapsusurile realităţii şi tăcerile textului şi resuscită memoria culturală prin ceea ce are ea memorabil tocmai la periferia ei, al cărei discurs, descompus şi reinterpretat în spirit ludic, acţionează subversiv la adresa discursului dominant al epocii în care a luat naştere. Oare nu astfel sunt scrierile „tomitane" ale lui Ovidius în raport cu restul creaţiei sale „romane" şi cu orizontul de aşteptare al cititorilor din epoca sa, ori tentativele exegeţilor de a rupe barierele dintre arte şi genuri, pentru a reliefa multiplicitatea faţetelor artistice ale unei opere-origini, ale cărei straturi succesive sunt spaţializate şi transformate într-o cameră de rezonanţă, în care se manifestă toate, simultan?

Tabloul mozaicat al exegezei actuale, care propune ipoteze de lucru şi recontextualizări ale textului ovidian, demonstrează influenţa lui uriaşă asupra culturii europene, prin înseşi tematica şi metodele de abordare atât de diverse. Astfel, Rosalba Dimundo cercetează din perspectivă trans-disciplinară mitul Semelei povestit în *Metamorfoze* şi transpus de Händel în opera muzicală, în articolul *La Semele ovidiana al cospetto di Händel*; dincolo de complexitatea ei, analiza are o miză extrem de importantă: definirea validităţii studiului clasicilor şi verificarea modurilor permanenţei lor în cultura contemporană. În contrapunct, Ştefan Cucu prezintă viziunea estetică a poetului şi relaţia dintre arta literară, pictură şi muzică (*Artă şi arte în creaţia ovidiană*), iar Andreea Bratu evaluează *Impactul textului ovidian în reformarea limbajului muzical cult vest-european*. O miză asemănătoare are şi Raffaele Giannantonio; în lucrarea *Ovidio in architetturatra Giulio Romano, Gian Lorenzo Bernini e Louis le Vau*,el cercetează relaţia *Metamorfozelor* literare cu alte limbaje, al sculpturii şi arhitecturii italiene baroce; transfigurările secundare (sculpturale şi arhitectonice) devin elemente ale unei ale unei metamorfoze urbane şi părţi ale unui *Theatrum Urbis, Mundi & Ecclesiae* [Popescu, Franga, 2017: 327]. În ecou, tema este abordată la Tomis, de Valentin Ciorbea, care prezintă *Sursele arhivistice privind statuia lui Ovidiu de la Constanţa*.

Spiritul ludic, relativizarea capacităţii noastre de cunoaştere şi de înţelegere a sensului, plasate în jocul liber al discursului, care adesea îşi dezvăluie o dimensiune paradoxală, încifrată, transformă actul critic într-o formă de aventură care dedublează textul într-o ficţiune de gradul al doilea, ezitând între nelinişte şi neastâmpăr, între scepticismul dizolvant şi amuzamentul complice al postmodernismului [Petrescu, 1998: passim]. De pe aceste poziţii, Dorin Popescu îşi asumă o perspectivă semiotică de interpretare, în linia şcolii critice iniţiate de Marin Mincu, pentru a accede la „autenticitatea textului" ovidian de exil; provocator, el se declară în opoziţie cu vechea critică şi conceptele ei, ba chiar şi cu ideea apartenenţei operei „tomitane" la genul epistolar, care a fost definit deja [*DTL*, 1976: 147], între altele, prin caracteristicile formale ale scrisorii literare, ori prin substanţa sa lirică, temele filosofice, morale sau estetice şi caracterul ficţional, variabil de la un autor la altul; or această ultimă trăsătură lasă uşa deschisă către exegeza estetică şi depăşirea criteriilor retorice şi etice (pe care Ovidius însuşi le leagă de concepţia sa poetică). Într-un efort de de-realizare a textului, renegând dimensiunea lui pragmatică şi distanţându-se de cea (auto)referenţială, prioritare, e drept, în exegeza anterioară, el îşi proclamă opţiunea pentru exercitarea unei critici „eretice", care să demonstreze mai bine decât până acum literaritatea epistolelor. Acest gest ar fi îndreptăţit de absenţa documentelor şi de specificitatea mecanismului discursiv, de

BDD-A30187 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:08 UTC)

caracterul indeterminat, deopotrivă, al realităţii şi ficţiunii: „Va fi fost *adevărat*, în factual, că Ovidius a scris, la Tomis, un poem în limba getă? Deocamdată, avem motive să o credem pentru că (doar el) o spune, explicit, în *Pontice*, IV, 13. Însă, totodată, avem motive (cel puţin egale) să nu o credem, *tocmai* pentru că el o spune." [Popescu, Franga, 2017: 432][6] El privilegiază ca tipice pentru corpusul poetic de referinţă mărcile ambiguităţii, care sunt creatoare de tensiune lirică şi fac posibilă, în cele din urmă, decodarea în cheie ironică a discursului, a cărui figură structurantă devine inversiunea; din punct de vedere antropologic, această pledoarie ar putea relansa sensul ovidian al raportului de opoziţie dintre conceptele *cult* vs. *barbar* vs. *barbarizat*, *cultură* vs. *civilizaţie*, legate de o „temă sensibilă pentru etno-profilul nostru" [Popescu, Franga, 2017: 461], întrucât concluzia autorului lui este: „În registru simbolic, Roma, debarasându-se de *cărţi*, primeşte în schimb *săgeţi*, *devine barbară*, iar Scythia Minor se debarasează de *săgeţi*, devine *carte*, devine spaţiu al cărţii, spaţiu civilizator. Săgeţile şi cărţile sunt semne textuale care susţin fără greş această ipoteză semiotică. […] Iar *Tristele* şi *Ponticele* sunt texte inverse ale unei metaironii cifrate, un joc textual cu semne şi chei." [Popescu, Franga, 2017: 464-465][7], lucru adevărat pentru creaţia din a doua/ ultima parte a relegării sale, când şi-a asumat destinul tragic, care a deschis-o către zări metafizice [Diaconescu, 2017: 68].

În substratul lor, încrâncenarea şi radicalismul discursului ascund încrederea autorului în forţa orfică a literaturii şi a discursului critic, de a schimba realitatea şi de a reorienta gândul spre o condiţie liberă, de factură maximalistă, adoptând deopotrivă o *via negativa* şi una *affirmativa*. Pe de o parte, discursul critic refuză analiza de tip retoric şi istoric, pe de alta o practică în afirmarea ipotezelor sale; în paratextele de la începutul şi sfârşitul volumului, deplânge, pe de o parte, lipsa de sprijin în împlinirea acestui proiect de anvergură, pe de alta îşi exprimă recunoştinţa faţă de susţinerea concretă a lui Liviu Franga, coeditor, şi faţă de încurajarea primită de la mentorul său în acest travaliu, Mircea A. Diaconu, care i-a fost, cu ani în urmă, coordonatorul tezei de doctorat, personalităţi de prestigiu ale lumii academice; pe de o parte, adoptă toposul umilinţei în evaluarea contribuţiilor tomitane şi româneşti la ovidianism, pe de alta realizează acest proiect de anvergură pe care singur îl numeşte unic în România şi în lume. Care ne convinge de adevărul formulat de coordonator în *Epilog*, că „Ovidius se va fi întors la Sulmona, *patria sa*, […] din 2012 încoace… [că] el, Ovidius, n-a cunoscut însă exilul adevărat. Şi a rămas aici." [Popescu, Franga, ed., 2017: 762][8]

BIBLIOGRAFIE

Diaconescu, 2017: Traian Diaconescu, „Ovidiu la Tomis. Enigma relegării şi metamorfozele poeziei", în „Vitraliu", Periodic al Centrului Cultural „George Apostu", nr. 47, Bacău.

DTL, 1976: *Dicţionar de termeni literari*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R.

Petrescu, 1998: Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului*, ed. a II-a, Piteşti, Editura Paralela 45.

Popescu, Franga, 2017: Dorin Popescu, Liviu Franga (ed.), *Răzbunarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis*; autor al proiectului, coord. şi responsabil al volumului: Dorin Popescu, Bucureşti, Editura Ideea Europeană.

„Vitraliu", nr. 46, 47 din 2017 şi 48 din 2018.

[6] *O paradigmă eretică: ceremonialul textului în literatura de exil – „Tristele" şi „Ponticele".*

[7] *Săgeata şi cartea la Tomis. „Barbarul" – metaironie la adresa Romei.*

[8] *Relegat la Tomis, reabilitat la Sulmona: în loc de epilog.*

BDD-A30187 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:08 UTC)